

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

Konfidentialitetsnivå 1

Mottagare
Justitiedepartementet

Kopia till
Infrastrukturdepartementet

Trafikverkets svar på ”Remittering av betänkande *En ny lag om ordningsvakter (SOU 2021:38)*”.

Sammanfattning

Trafikverket instämmer i förslaget om en ny lag och förordning för att skapa bättre förutsättningar för en mer flexibel och ökad användning av ordningsvakter. Trafikverket anser att förslagen generellt sett är väl utformade och att de kommer att fungera väl gentemot Trafikverkets uppdrag.

Trafikverket föreslår att 3 § LOV även anger Järnvägslagen (2004:519) som en av de lagar som avses med ”...tillstånd att använda ordningsvakter eller om det följer av lag eller annan författning”.

Som ett alternativ till förslaget ovan menar Trafikverket att den nya lagen om ordningsvakter även bör omfatta järnvägs- och kollektivtrafiksystemet (vari inkluderas resenärsanläggningar) som platser som är undantagna krav på tillstånd, d.v.s. en ny punkt 4 i 5 § LOV med järnvägs- och kollektivtrafiksystemet preciserat.

Då järnvägssystemet är nationellt menar vi att samverkan på nationell nivå är nödvändig för en samlad hantering. Trafikverket ser därför att utredningen föreslår att Polismyndigheten inrättar en nationell funktion som överser och behandlar järnvägssystemet som ett objekt.

- Utifrån betänkandets avsnitt 1.5 *Förslag till ändring av polislagen* där ordningsvakter föreslås ges befogenhet att transportera omhändertagna personer, ser Trafikverket en risk för merkostnader för aktörer som engagerar ordningsvakter.

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

1. Inledning

Utifrån betänkandets överväganden t.ex. i avsnitt 4.6.3 gentemot 2 § LOV, vill Trafikverket inledningsvis belysa att även järnvägs- och kollektivtrafiksystemet omfattar väsentliga arenor där nivåerna av ordning och säkerhet påtagligt påverkar människors trygghet vilket betänkandet inte tar upp bland de exempel som anges.

Resenärsanläggningen, d.v.s. bytespunkter, stationer, plattformar, perronger och hållplatser, och de i systemet nyttade fordonen, utgör ytterst väsentliga arenor och nav för mobilitet och möten. Den trygghetskänsla som människor upplever i dessa miljöer påverkar med största sannolikhet den mer generella känslan av trygghet som invånare upplever.

De nivåer av trygghet som uppmäts inte minst på bytespunkter/stationer genom olika trygghetsundersökningar (t.ex. BRÅ, Jernhusen och Trafikverket) får anses vara oroväckande låga.

Det är sannolikt att otrygghet är en faktor som resenärer i vissa fall beaktar vid val av färdmedel och tidpunkt för resande. Inte minst särskilt sårbara och utsatta grupper kan påverkas att välja annat sätt att transportera sig eller helt avstå från det aktuella resandet och därmed den planerade aktiviteten. Ytterst är detta därför ett demokrati- och sannolikt tillika ett jämställdhetsproblem som också kan påverka de transportpolitiska målen negativt.

Trafikverket arbetar oförtrutet för att på olika vis och i samverkan med andra aktörer förbättra situationen. Härvid utgör möjligheten att nyttja ordningsvakter

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

ett värdefullt verktyg, inte minst i anledning av en sedan en längre tid låg polisiär närvaro i resenärsanläggningen.

2. Trafikverkets synpunkter på förslaget till ny lag om ordningsvakter med bakgrundsbeskrivning

Generellt

Trafikverket anser generellt att förslagen är väl utformade och att de kommer att fungera väl gentemot Trafikverkets uppdrag. Myndigheten instämmer således i stora delar till förslaget.

Det är utmärkt att trygghet lyfts då detta begrepp utgör en grund för Trafikverket för dess bidrag till att skapa ett tryggt och säkert järnvägs- och kollektivtrafiksystem för alla oberoende av kön, ålder, identitet eller funktionsvariation.

Beträffande betänkandet avsnitt 4.6.2-4 angående tillstånd enl. 3-5 §§ LOV

Trafikverket har ett ansvar för trygghet i järnvägs- och resenärsanläggningen. Resenärsanläggningen utgör det främsta målet för arbetet med ordning- och säkerhet men även hantering av gods. Trafikverkets huvudsakliga objekt i resenärsanläggningen utgörs av plattformar och plattformsförbindelser (gångbroar, gångtunnlar, trappor och hissar/rulltrappor) som myndigheten har rådighet över.

Ett flertal av resenärsanläggningarna i järnvägssystemet har genom avtal kontrakterats till andra parter som t.ex. Jernhusen och regionala och kommunala organisationer.

Enbart järnvägsnätet har i september 2021, 580 punkter där resenärer har access till järnvägssystemet för persontågsgresor. Antalet resenärsanläggningar

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

ökar succesivt liksom komplexiteten och storleken. Adderar vi t.ex. övriga bytespunkter i kollektivtrafiksystemet är numerären åtskilligt högre.

Åtskilliga hundratusen personer uppehåller sig och passerar för resande enbart på bytespunkter i järnvägssystemet dagligen. Utöver detta används dessa platser av personer som använder anläggningen för transport inom städer, genom trafik invid, över eller under järnväg, då resenärsanläggningen även binder samman stadsdelar.

Vissa nyttjar anläggningen p.g.a. att det är en varm och upplyst plats som i de flesta fall är öppen dygnet runt året om. Brott, trakasserier, stölder, skadegörelse och personer som uppvisar psykisk ohälsa och/eller drogpåverkan samt försäljning av droger förekommer dagligen dygnet om.

Trafikverket har specifik kunskap om hur störningar transporteras i järnvägssystemet på resenärsanläggningarna. Myndigheten har även kunskap om vilka delar av resenärsanläggningen som är strategiskt viktiga för järnvägssystemets nationella funktion och leverans och därmed mer sårbara för störningar. Trafikverket har ett eget behov baserat på egna leveranser och uppgifter av att upprätthålla allmän ordning baserat på järnvägssystemets upplägg, resenärsanläggningars beskaffenheter och strategiska placering i systemet samt specifika fysiska utformningar.

Det är med hänvisning till denna specifika kunskap om sin anläggning, dess komplexitet och sårbarheter och dess fysiska säkerhet och utsatthet samt resenärernas behov av säkerhet och trygghet som Trafikverket gör bedömningar avseende behov av ordningsupprätthållande. En störning på en resenärsanläggning i järnvägssystemet kan på "fel" plats få stora följder på leveransen av tåg i stora delar av Sverige.

Det är av särskild vikt att Trafikverket ges möjlighet att upprätthålla allmän ordning på de platser där Trafikverket ser tydliga ordningsstörningar. Syftet är tudelat. Dels ska resenärer erbjudas en trygg och säker anläggning, dels

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

syftar ordning och säkerhet även till att säkra järnvägssystemets funktion och leverans till samhället, d.v.s. minimera driftsstörningar.

Trafikverket har de senaste 10 åren ansökt om 3 § LOV tillstånd på ca 25 resenärsanläggningar i järnvägssystemet och myndigheten lägger över 20 mkr/år på att upprätthålla allmän ordning. Behovet av ordningsupprätthållande är dock långt större.

Då järnvägslagen endast utpekar "befattningshavare i ordning eller säkerhetstjänst" som funktion men då någon sådan funktion eller befattning inte finns preciserad har Trafikverket gjort bedömningen att ordningsvaktsförordnande krävs för att utföra ordningshållande uppgifter i resenärsanläggningen.

Långt ifrån alla ansökningar om tillstånd har beviljats av Polismyndigheten p.g.a. den nuvarande lagens utformning. Därför ser Trafikverket fram emot kommande ändringar som kan medföra en mer ändamålsenligt och träffsäker tillståndsbedömning alternativt att tillstånd för ordningsvaktsverksamhet i järnvägs- och kollektivtrafiksystemet och dess resandeanläggning medges generellt eller inte alls behövs.

Trafikverket vill därför poängtera vikten av att myndigheten behöver avsevärt förenklat förfarande avseende ordningsvaktstillstånden med syftet att kunna utföra uppdragen till alla resenärer på ett effektivt, likvärdigt, rättssäkert och ändamålsenligt sätt och för ökad trygghet och säkerhet.

Trafikverket föreslår att 3 § LOV även anger järnvägslagen (2004:519) som en av de lagar som avses med "...tillstånd att använda ordningsvakter eller om det följer av lag eller annan författning".

Som ett alternativ till förslaget ovan menar Trafikverket att den nya lagen om ordningsvakter även bör omfatta järnvägs- och kollektivtrafiksystemet (vari inkluderas dess resenärsanläggningar) som platser som är undantagna krav

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

på tillstånd, d.v.s. en ny punkt 4 i 5 § LOV med järnvägs- och kollektivtrafiksystemet preciserat.

Begreppet "platser" skulle generellt sett kunna beskrivas som "anläggning i järnvägs- och kollektivtrafiksystemet till vilken allmänheten har tillträde".

I samband med utformningen av ny Kamerabevakningslag (2018:1200), *Undantag från tillståndskravet*, 9 §, definierades "platser" enligt följande vilket skulle kunna nyttjas vid behov av precisering utifrån ovan förslag:

6. bevakning som har till syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller lagföra brott, förebygga, förhindra eller upptäcka störningar av allmän ordning och säkerhet eller olyckor eller begränsa verkningarna av sådana störningar eller inträffade olyckor, om bevakningen sker

- a) i ett färdmedel som används i kollektivtrafik på väg, järnväg, vatten, spårväg eller i tunnelbana,*
- b) av ett stations-, terminal- eller hållplatsområde avsett för resande med kollektivtrafik på väg, järnväg, vatten, spårväg eller i tunnelbana,*
- c) av en plats vid järnvägs-, spårvägs- eller tunnelbanespår, eller*
- d) av ett flygplatsområde*

Utvecklad beskrivning av funktionen ordningsvakter i järnvägssystemet som bakgrund till förslagen avseende undantag från tillståndskravet

Ordningsvakter som verkar på uppdrag av Trafikverket har i dag en för järnvägssystemet unik utbildning och kravställning och etablering av RAKEL-kommunikation inom detta nätverk finns. Talgrupper specifika för dessa är även på väg att etableras med polismyndigheten under 2022. Trafikverkets ordningsvakter har även specifika kontaktvägar för att kommunicera med Trafikverkets egna Trafikcentraler.

Ordningsvakterna har dessutom befogenhet att utifrån säkerhetsriskaspekten hantera olovligt spårintrång utifrån den specifika skydd- och säkerhetsledarutbildning som Trafikverket krävställer. De utgör alltså en specifik och unik funktion i järnvägssystemet och har befogenheter att säkra järnvägssystemet inom dess ramar, rutiner och föreskrifter, men även för att

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

upprätthålla allmän ordning utifrån adekvata lagrum. I dagsläget äger och förvaltar Trafikverket anläggningar som berörs av 9 kap. järnvägslagen.

Trafikverket vill se att den nya lagen både beaktar järnvägslagen avseende ordningsvakternas befogenheter, men även beaktar järnvägslagen utifrån en ny LOV beträffande tillståndsgivning enligt vad myndigheten ovan beskrivit.

Trafikverket identifierar två förhållanden som ligger till grund för Trafikverkets förslag på tillägg:

- Trafikverket äger resenärsanläggning och tillhandahåller denna såsom en del av det svenska järnvägs- och kollektivtrafiksystemet, störningar i systemet får följd effekter, ibland svårartade.
- Järnvägslagen stipulerar att det skall upprätthållas allmän ordning i detta system.

Med hänvisning till dessa förhållanden lämnar därför myndigheten förslag att det i SOU 2021:38 bör föreslås att Trafikverket m.fl. berörda ansvariga aktörer ges generell rätt i LOV att med ordningsvakter säkerställa ordning och säkerhet inom järnvägssystemet där resenärer uppehåller sig för att säkerställa att resenärerna har en trygg och säker resa. En sådan generell rätt ger bättre förutsättningar för upprätthållande av järnvägslagen utifrån 9 kap. *Ordning*.

Detta förslag går dessutom väl ihop med utredningens slutsatser kring ordningsvakternas utvecklade roll i samhället liksom med att behovet av upprätthållande av ordning och säkerhet i järnvägssystemet är stadigvarande och grundat i järnvägslagen och sannolikt inte kommer att minska över tid.

Trafikverkets behov av ordningsvakter och ordningsupprätthållande kommer snarare att öka under de kommande åren, då antalet resenärsanläggningar

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

ökar i antal varje år och komplexiteten och storleken på anläggningarna gör detsamma.

Trafikverkets förslag till tillägg betänkandet 4.6.2 - När får ordningsvakt användas

Trafikverket föreslår att 9 kap. järnvägslagen inkluderas såsom "lag" i följande utdrag ur betänkandet, avsnitt 4.6.2:

Undantag från tillståndsplikten bör göras för det fall rätt att använda ordningsvakt följer av lag eller annan författning. Ordningsvakt får således användas enligt lagen (2021:77) om säkerhetskontroll på frivårdskontor, lagen (2018:1974) om säkerhetskontroll vid Sametingets offentliga sammanträden, lagen (2010:294) om säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden i kommuner och landsting samt i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol.

Trafikverket föreslår således med hänvisning till ovan resonemang att även 9 kap. järnvägslagen utgör grund för undantag från tillståndsplikten.

Trafikverket vill även aktualisera att järnvägssystemet är nationellt och bör ses som en entitet och att det ska hanteras i lagförslaget därefter.

Myndigheten ser det som problematiskt att hanteringen och bedömningen skiljer sig över landet gällande tillstånden inom resenärsanläggningen och ser därför att lagen förtydligar att järnvägssystemet och järnvägslagen har en särskild ställning i tillståndsförfarandet.

Om järnvägslagen tas in som tillägg kan även komplexiteten i hanteringen av denna särställning såsom ett slutet system förenklas då det blir en enhetlig hantering med hänvisning till järnvägslagen. Trafikverket menar även att då myndigheten äger och förvaltar en komplex anläggning till vilken allmänheten har tillträde, men där allmänheten av säkerhetsskäl inte har tillträde till vissa

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

delar, att Trafikverket i bedömningen ges rätt att även använda ordningsvakter där allmänheten inte har tillträde.

Trafikverkets alternativa förslag avseende avsnitt 4.6.4 Undantag från krav på tillstånd

Utifrån det ovan anförda föreslås som alternativ till ovan redovisade förslag en ny 5.4 § LOV i betänkandets avsnitt 4.6.4:

Tillstånd krävs inte för användning av ordningsvakter vid

1. allmänna sammankomster som avses i 2 kap. 1 § ordningslagen (1993:1617),

2. offentliga tillställningar som avses i 2 kap. 3 § ordningslagen, eller

3. lokaler eller utrymmen där alkoholdrycker eller alkoholdrycksliknande preparat serveras till allmänheten med tillstånd enligt

8 kap. 2 § alkohollagen (2010:1622), om villkor om sådan användning redan föreskrivits med anledning av ett beslut som har meddelats enligt angivna lagar.

4. samt anläggning som omfattas av 9 kap. järnvägslagen 2004:519.

Tillstånd krävs inte heller för Polismyndighetens användning av ordningsvakter i myndighetens egen verksamhet.

Förslag till tillägg 13 § LOV, betänkandet Ordningsvaktens ingripanden – Befogenheter (sid 296)

Med anledning av förslaget avseende att järnvägslagen innefattas i 3 § LOV bör järnvägslagen läggas till i 13 § LOV avseende ordningsvaktens befogenheter som punkt 10. järnvägslagen (2004:519)

Synpunkter avseende betänkandet avsnitt 5.5.5 Samverkan

Då järnvägssystemet är nationellt menar myndigheten att gällande detta system så är samverkan på nationell nivå nödvändig för en samlad hantering. Trafikverket ser därför att utredningen föreslår att Polismyndigheten inrättar en nationell funktion som överser och behandlar järnvägssystemet som ett objekt och inte som 580 stationer inom olika kommuner inom olika

Ärendenummer
TRV 2021/72290
Motpartens ärendenummer
Ju 2021/02070

Dokumentdatum
2021-09-29

administrativa regioner. Detta skulle medföra en påtaglig kvalitetshöjning inom arbetet med att säkerställa allmän ordning i järnvägssystemet.

Avsnitt 8.9.4 Transport av personer som omhändertagits enligt lagen om omhändertagande av berusade personer

Trafikverket har en utbredd närvaro av ordningsvakter i anläggningen och på många ställen är det kapillära platser där de är långt till närmsta polisstation. Trafikverket är således medvetet om problematiken kring transporter och ser att förslaget är fruktbart för att minimera polisens tid för att hämta personer och även minimera tiden den omhändertagna eventuellt exponeras på ett sätt som kan påverka dess integritet.

Trafikverket framhåller dock att ändringen medför att järnvägssystemet kan få problem med att upprätthålla ordningen, då Trafikverkets ordningsvakter får spendera lång tid för transport till polisstation och således inte är på plats och håller ordning i järnvägssystemet. En farhåga är också att detta kan komma att medföra fördyringar för myndigheten. Myndigheten inser att motsvarande gäller för Polismyndighetens del men vill ändå lyfta den specifika problematiken som uppstår för bl.a. Trafikverket.

.....
Lena Erixon
Generaldirektör

Dokumentegenskaper, Ärendenummer TRV 2021/72290, Motpartens ärendenummer Ju 2021/02070, Dokumentdatum 2021-09-29, Dokumenttyp BREV, Konfidentialitetsnivå 1